

Djembé spelen

Franc Müller

Speciemmen

GIGNOMAI

Uitgeverij Gignomai
Zutphen

Djembé spelen

Gignomai: werken aan wording

Speciemen

2014 Uitgeverij Gignomai - Zutphen & Franc Müller

I: www.gignomai.nl

E: uitgeverij@gignomai.nl

Titel: Djembé spelen

ISBN: 978-90-78596-04-02

Auteur: Franc Müller

Omslagontwerp en lay-out: Franc Müller

Tweede druk februari 2014

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, (foto)kopieën, of op welke andere manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	3
Techniek	5
Basisoefeningen	11
Over de Djembé en Ensemblespel	15
Abioueka	16
Abondan	18
Bolon	20
Djagbé	22
Djolé	24
Dounoumba	26
Foeroeba	28
Kakilambé	30
Konkoba	32
Kuku	34
Macru	36
Menni	38
Oumalarasou	40
Rumba	42
Tiriba anciën en Tiriba Modern	44
Yankadi	46
Yankadi	47

Solopatronen	49
------------------------	----

Speciemen

INLEIDING

Dit boekje is een neerslag van vele jaren Djembéles geven.

Ik ben zelf eind jaren '70 met de Djembé in aanraking gekomen door de groep Africa Djolé (een groep rond de broers Fode). Ik was in die tijd drummer en slagwerker en vond de Afrikaanse trommels fascinerend. Toen een kennis naar Afrika ging, heb ik hem gevraagd een Djembé voor mij mee te nemen. Ik ben me gaan bekwamen in het instrument en het gaan gebruiken in mijn werk als muziektherapeut. Ik ben zo hier en daar naar workshops gegaan en naar speelsessie's. Zo ontdekte ik dat veel Afrikaanse djembéspelers, meesters waren in het spel op het instrument, maar vaak heel slecht les gaven. Ze besteedden in de lessen amper aandacht aan de slagtechniek en ook niet hoe je een ritme nu echt moest spelen. Ze gingen voor de groep zitten of staan, speelden het voor en je moest maar zien of je het voor elkaar kreeg om het na te spelen. Tegenwoordig zijn er wel Afrikaanse leermeesters die goed lesgeven (hoeveel lang niet allemaal), indertijd niet. Een belangrijk punt daarbij was dat de Afrikanen zich nauwelijks konden voorstellen hoe lastig sommige ritme's voor ons westerlingen zijn. Daarnaast heb ik Afrikanen ontmoet die de vingers van hun handen vele malen kapot hadden geslagen en alleen nog maar konden spelen door hun handen dik in te tapen.

Mijn slagwerk-achtergrond hielp mij om niet te denken over de techniek. Ik ben gaan experimenteren en kijken om het zo een methodiek opgebouwd om zonder pijn en verwondingen te leren spelen.

Toen iemand mij zo'n 15 jaar terug vroeg om eens een serie lessen te geven ben ik dat systematisch gaan toepassen zodat mijn cursisten niet met blauwe handen naar huis gingen.

In de loop van de jaren kwamen er steeds meer vragen om de ritme's die ik in de tijd dat ik djembé speelde op allerlei ontmoetingen, workshops e.d. geleerd heb, op te schrijven. Echter vele van mijn cursisten konden geen noten lezen én het westerse muziekschrift is eigenlijk ongeschikt voor het noteren van dejmbé-ritmes. Op het internet circuleren daarom veel soorten van notatie.

Vele jaren geleden kwam ik in aanraking met een grafische manier van noteren die, naar men mij gezegd heeft, in Afrika gebruikt werd om een ritme met een stokje in het zand te tekenen.

Ik ben die notatie gaan gebruiken om ritme's op te schrijven, en later uit te schrijven voor mijn leerlingen.

In dit boekje vindt u een neerslag van die ontwikkelingen. Het is bedoeld als hulp om de ritme's en de techniek te onthouden.

Het is niet bedoeld als zelfstudiegids of vervanging van lessen. Het nemen van les is belangrijk omdat een leraar je techniek kan corrigeren en kan horen of je een ritme goed speelt.

Djembé spelen

Vergeet niet dat bijna alle ritme's uit Afrika ontstaan zijn in het dagelijks leven waarbij dans en ritmisch werken de grondslag vormden. Speel de ritme's dus steeds zo dat het dansbaar is, lekker voelt om er op te bewegen.

Ik heb vele malen tegen mijn cursisten gezegd dat je handen als het ware het dansen van de danser op het vel na doen. Ze dansen mee.

Ook het heel hard en heel snel spelen is vaak niet prettig om naar te luisteren. Zeker als er binnen gespeeld wordt... Djembé is een echt buiteninstrument.

En hoewel de Afrikanen niet vies zijn van een "djembé gevecht" waarbij twee solisten tegen elkaar opspelen, niet vies zijn van "ster" gedrag, is het voor ons westerlingen gepast bescheiden te zijn in het spel.

Ik heb zelf niet de illusie mij te kunnen meten met wat de Afrikanen een djembé-master noemen. Dit boek is dan ook vooral ontstaan om je te helpen de djembé onder de knie te krijgen en plezierig te kunnen spelen.

Speel ingehouden, zoek naar de swing, het lekkere gevoel en pas op voor te hard spelen. Tegen mijn studenten zeg ik altijd: "speel zo hard dat je medespelers nog goed kunt horen, kan dat niet, dan speel je te hard". De solist mag lekker uitpakken als het zijn beurt is, voor de rest moet het volume onder controle gehouden worden. Er is voor toehoorders niets zo saai als een groep trommelars die geheel in zichzelf opgaat en steeds harder gaan spelen en daarmee de muzikaliteit uit het "oor" verliezen. Ook een Djembé ensemble moet leuk zijn om naar te luisteren en uitnodigen tot bewegen. Afwisseling, variatie, speelsheid in de muziek maken het voor de toehoorder en dansers leuk om naar te luisteren en nodigt uit tot dansen.

Ik wens je veel speelplezier toe.

Franc Müller, Zutphen 2014

TECHNIEK

DE SLAGEN

Bij het spelen op de djembé gebruiken we drie basale technieken: doun (spreek uit als doen), son (als zon maar dan met een s) en clac (klak)¹. Door die zorgvuldig te studeren, ook qua slagtechniek kun je zonder al te veel inspanning en blauwe plekken een goed geluid uit de Djembé krijgen. Oefen de slagen zowel rechts als links.

Houding en djembé

Zorg voor een djembé die je goed tussen je benen kunt zetten en een klein beetje schuin van je af (zie foto 1 en 2).

Dat is nodig om de bas-tonen uit de djembé te kunnen krijgen.

Het vel van de djembé moet minimaal 5 cm beter is 10 cm boven je benen uitkomen.

Koop een djembé waar je handen ongeveer anderhalf tot twee maal op het vel kunnen liggen (zie foto 3).

Ga goed rechtop zitten en maak eventueel een band waarmee je de djembé op zijn plaats kunt houden. Zorg dat je handen en onderarmen recht in het verlengde van het vel liggen.

De kwaliteit van de toon is afhankelijk van hoe je slaat en hoe de trommel is gemaakt. Het is

Foto 1: speelhouding

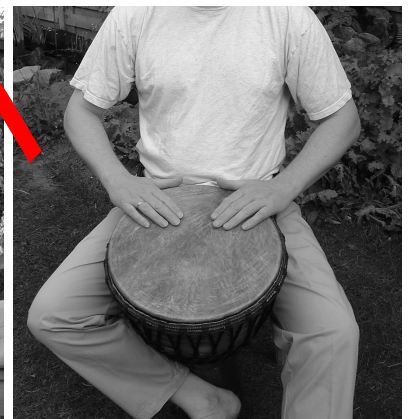

Foto 2: speelhouding van voren

Foto 3: twee handen op het vel

¹ Vaak worden ze in andere boeken met de engelse namen benoemd: bas (doun) tone (son) en slap (clack) maar omdat het merendeel van de djembé landen Franstalig is heb ik voor de Frans/Afrikaanse namen gekozen

Djembé spelen

van belang dat de djembé de juiste vorm heeft zodat de hoge en de zware klank goed gemaakt kan worden.

Op de volgende pagina zie je twee foto's waar aan de voorwaarde is voldaan. De tweede djembé is minder mooi omdat het vel en de ketel wat scheef zijn, maar dat hoeft geen negatief effect te hebben op de klank. Voor alle slagen is het van belang om je elleboog en iets van je lichaam af te houden zodat je armen vrij kunnen bewegen (zie foto 1 en 2). Daardoor maken je handen de juiste hoek ten opzichte van het vel om goed te kunnen slaan.

Doun en Deh

Notatie symbool doun

Notatie symbool deh

Doun of bastoon is de zware klank van de djembé. De doun wordt gespeeld met de hand midden op het vel. Je maakt van je hand een holletje (zie foto) door je vinger gesloten naast elkaar te leggen en een klein beetje te krommen, je duim ligt net onder je hand en het begin van je wijsvinger. Zorg ervoor dat je vanuit je elleboog speelt met een klein beetje stijve pols. Je slaat dan zo dat de hand vlak op het vel komt zodat je hand overal tegelijkertijd het vel raakt (zie foto).

Een goede manier om de slagtechniek onder de knie te krijgen

Djembé spelen

OVERZICHT VAN DE TEKENS VOOR DE VERSCHILLENDE SLAGEN

Doun	●	Doun flam	●●
Son	○	Son flam	○○
Clac	/	Clac flam	//
Son-clac	∅	Doun-clac	●●
Ta (gedempte son)	⊗	Deh (gedempte doun)	● <u> </u>
Tek (gedempte clac)	<u>/</u>	Spelen met 1 vinger	+
Linker hand	l	Rechterhand	r
Einde van het patroon		Patroon herhalen	:

BASISOEFENINGEN

Hieronder vind je een aantal oefeningen waarin de basale bewegingen die je bij ritmes tegenkomt aan de orde komen.

RECHTS EN LINKS

Het is goed om alle oefeningen te doen beginnend met zowel je linker als je rechterhand (heel belangrijk, ook al ben je uitgesproken links of rechts).

De reden hiervoor is dat alle Afrikaanse ritme's in principe consequent afwisselend met je rechter en linker hand worden gespeeld (let daar dus op bij het oefenen van de ritme's!). Je speelt dus bijna nooit twee maal achtereen rechts of links. Je moet dus elke combinatie van slagen kunnen maken. In de ritmepatronen zul je dus geen aanwijzingen voor je linker of rechterhand vinden, omdat het in principe r/l is of l/r afhankelijk wat voor jou beter ligt. Daar waar het wel aangegeven is, is dat slechts als hulp om een ritme onder de knie te krijgen.

Als er in een ritme een pauze is bijvoorbeeld:

● . ○ ○ / . | ● ○ . ○ .

Speel je dat als je rechts bent:

R L R L R L | R L R L R L

Je ziet dus dat in de eerste maat je linkerhand twee maal niets te doen heeft, in de tweede maat rechts en links ieder één keer.

Dit principe is heel belangrijk voor het laten lopen van ritmes. Er zijn wat uitzonderingen maar die geef ik in de tekst aan.

VIERDELIG

1a ● ○ ○ ○ ● ○ ○ ○ | ● ○ ○ ○ ● ○ ○ ○ ||

1b ● / / / ● / / / | ● / / / ● / / / ||

1c ● ○ / ○ ● ○ / ○ | ● ○ / ○ ● ○ / ○ ||

1d ● ○ / ○ ● ○ / / | ● ○ / ○ ● ○ / / ||

1e / ○ ○ ○ / ○ ○ ○ | / ○ ○ ○ / ○ ○ ○ ||

ABIOUEKA

Abioueka is oorspronkelijk een dans voor kleine kinderen van de Sousou stam.

In de loop van de jaren is het ritme gegroeid en complexer geworden. Ik heb het in verschillende combinaties horen spelen.

SPEELAANWIJZING

1a is het basisritme, je kunt het eventueel vervangen voor 1b of c. Voor de rest ben je vrij te kiezen wat je er tegenin speelt als 5 in ieder geval maar gespeeld wordt. Experimenteer wat je leuk vindt, wissel combinaties af. Het hangt er ook vanaf wat je groep aan kan. 6 is lastig te spelen, speel er niet te veel tegenin en speel 1a. Wat ook leuk klinkt is om 1a en 1c samen te spelen met 5 en eventueel andere ritmes.

speciemen

ABIOUEKA

Intro ○ ○ ○ ○ ○ . | ○ ○ . ○ . . ||

1a ● . ● . / / | . / . ○ ○ . :||

1b / . / . ○ ○ | . / . ○ ○ . :||

1c ● . ● . / / | . / . ○ ○ . |

● . ● . ○ ○ | ○ / . ○ ○ ○ |

● . ● . / / | . / . ○ ○ . |

● . ● . ○ ○ | ○ / . ○ ○ ○ |

● . ● . ○ ○ | ○ / . ○ ○ ○ |

● ○ ○ ● ○ ○ | ● ○ ○ ● ○ ○ :||

2 ● . . ● ○ ○ | ● . ● ○ ○ :||

3 / / / . ○ ○ | / / . ○ ○ :||

4a / . ○ / . . / . ○ / . . :||

4b ○ . ○ / . . | ● . ○ / . / :||

5 ○ . ● ● ○ ● | . ● ○ ● . ● :||

6 ○ ○ . ● . ● | . . ○ ○ . . :||

DD ○ . ○ . ⊗ . | . / . ⊗ ⊗ . :||
 x . x . x x | . x . x . x :||

Ritme 5 kan ook als Doundoun ritme gespeeld worden De son wordt dan de belpartij.

KAKILAMBÉ

Kakilambé is een zeer belangrijke maskerdans van de Bagastam die in de kustgebieden (Boke-regio) van Guinee leven. Oorspronkelijk werd het gespeeld op de Baga-drums die lijken op de djembé.

Kakilambé werd maar éénmaal per 7 jaar gespeeld. De geest van Kakilambé beschermt tegen boze wezens. Hij verschijnt om een belangrijke mededeling te doen over het heden en de toekomst. Een priester van de Kakilambé fungeert als vertaler, omdat een masker nu eenmaal niet direct tot de mensen kan spreken. Het is een belangrijke dag als het masker te voorschijn komt. Iedereen komt luisteren. Langzaam komt het masker met de priesters uit het oerwoud te voorschijn. Als alle mensen buigen, gaat het masker hoog de lucht in. Het houdt een draad vast voor elke familie. Een lid van die familie houdt het andere uiteinde vast.

Als het ritme versnelt, dansen de priesters en oudere mannen van de stam rond het masker. Als de priesters een boodschap ontvangen, geven ze de muzikanten een teken om een break te maken en daarna spelen ze langzaam en zachter verder. De priester vertelt wat hij heeft doorgekregen, waarna er weer verder gedanst wordt enzovoort.

Eeuwen lang was Kakilambé de belangrijkste god van de Bagastam. Er zijn vele liederen gemaakt die passen binnen het Kakilambé-ritme die gezongen werden bij de rituelen. De cultus is nu geheel verdwenen, maar het is nog altijd een zeer populair ritme.

Er bestaan varianten van Kakilambé in driedelige maat. Dat zijn onjuiste interpretaties van westerlingen

STEELAANWIJZING

De basis van Kakilambé wordt gevormd door ritme 1 en 2. Vaak hoor je dat het lied wordt gezongen met alleen deze twee ritme's als begeleiding (en natuurlijk de Doundoun). De smeu komt erin als je 3 of eventueel 3a er tegenin gaat spelen. Het 4e ritme klinkt alleen mooi als je 3b speelt en niet met 3a. Het 5e is additioneel, maar wel mooi als vulling indien je wat meer volume wilt hebben zonder hard te spelen. Dat is sowieso iets om op te letten, Kakilambé klinkt het mooist als het ingehouden en licht wordt gespeeld. Hard spelen slaat het ritme dood. Het ritme leent zich zeer goed voor soleren je kunt als je daar weinig ervaring in hebt dit gaan proberen vanuit de driedelige basis en solo-oefeningen.

KAKILAMBE

Intro ^o○ ○ ○ ○ ○ . | ○ ○ . ○ . . ||

1 ● . ○ ○ / . | ● ○ . ○ / . :||

2 ● . . ● ○ ○ | ● . . ● ○ ○ :||

3a / / / / ○ ○ | / / / / ○ ○ :||

3b / . ○ / . . | / ○ ○ / . . :||

4 ● / . ○ / . | ● / . ○ / . :||

5 ● . ● . ● . | . / . ○ / . :||

● . . . / . | . ○ . ○ / . :||

break / . . . / . | . ○ . ○ . |

/ . . . / . | / / / / . ● |

○ . ○ . ○ . | ○ ○ . ○ . | //

sign. / . ○ ○ // / / / / . |

○○○ ○ ○ ○ . | ○ ○ . ○ . . ||

DD ○ . ○ . ○ . | ○ |

x . x . x . | x x . x x . |

○ . . . ⊗ ⊗ | / . . . ○ :||

x . x . x . | x x . x x . :||

SB ○ . ○ . . . | . . . ○ ○ . :||

x . x . x . | x x . x x . :||

KK ○ . ○ . ○ . | . ⊗ . ⊗ . . |

x . x . x . | x x . x x . |

TIRIBA ANCIËN EN TIRIBA MODERN

Tiriba is een ritme van de westkust van Guinee. In vroegere tijden was Tiriba een groot danser die met een groep trommelaars optrad. Hij danste in een speciaal kostuum en werd "de Tiriba" genoemd. Later werd de Tiriba een initiatiedans voor meisjes die vrouw werden (na de eerste menstruatie) moeder en dochter dansten dan samen de dans. De Tiriba wordt, zover ik weet, niet meer gedanst, maar nog wel heel veel gespeeld.

Tiriba is een driedelig ritme maar soms vindt je modernere versies in een tweedelig ritme. De Ancien versie is waarschijnlijk de oude mannen versie. De modern versie die van de vrouwen.

SPEELAANWIJZING

Tiriba Anciën

Intro: let op dat je de sons na flam son (eerste tel tweede maat) gelijk doorspeelt zonder pauze. Eigenlijk is de tweede regel van het intro al ritme 1. In de tweede maat zie je een pijl staan. Dat is het punt waarop het tweede ritme inzet. Het beste is het zo te oefenen dat je vanuit het intro in één keer kunt overschakelen.

Bij ritme 2 is het van belang heel goed te kijken waar de doun ligt aan het einde van de maat. Hij ligt tussen de 5e en 6e tel n, in de eerste en derde maat. In de tweede maat speel je ook nog de zesde tel.

Tiriba Modern

De basis wordt gevormd door ritme 1 en 2 eventueel aangevuld met 3 of 4.

Bij ritme 5a,b en 6 zul je geroutineerde spelers nodig hebben, want door het doorgaande karakter en de handenwisseling zijn ze lastig om op tempo te spelen. Als je ze onder de knie hebt, zijn ze heel lekker om te spelen.

TIRIBA ANCIËN

Intro // . | °○○○○○○ . ○○ . ○ . ● |
 ↓
 ● . . ●● . ● . ○○ / / | ● . . ●● . ● . ○○ / / ||
 1 ● . . ●● . ● . ○○ / / | ● . . ●● . ● . ○○ / / :||
 2 / . ○○○○ / . . ● . . | / . ○○○○ / . . ●● . |
 / . ○○○○ / . . ● . . | / . ○○○○ / ●●●○○ :||

TIRIBA MODERN

Intro °○○○○○○ . | ○○ . ○ .
 1 ● / ○ . / . | ● / . ●○ . :||
 2 / . ○ / . ● | / . ○ / . ● :||
 3 / . ○○○ . | ● ○ . ○ . :||
 4 ● . ●●● . | ○○ . ○ . . :||
 5a ● . / ●○○ | ● / . ●○○ :||
 5b / . / ●○○ | ● / / ●○○ :||
 6 ○○ / ○○ / | / ● / / ● / :||
 DD ⊗ . . ○○ . | ⊗ . . ○ . . :||
 x x . x x . | x x . x x . :||

SOLOPATRONEN

De oefeningen hieronder zijn bedoelt om je op weg te helpen en te inspireren om je eigen dingen te vinden met soleren.

Soleren is vooral een kwestie van durven experimenteren.

Als patronen in bijvoorbeeld sons geschreven zijn kunnen ze ook in clacs of afwisselend sons en clacs. Probeer uit wat lekker ligt voor jouw handen en jouw gevoel voor ritme.

Kijk of de patronen passen bij het ritme dat er gespeeld wordt. Niet elk patroon past bij elk ritme. De roffels zoals bij 1 en 2 van de vierdelige maat zijn prima manieren om een solo te openen.

De 6 serie is zinvol voor de timing. Als je die kunt spelen, kun je op elke tel van de maat accent leggen.

VIERDELIG

- 1 / / / / / / / / / | / ||
- 2 / /// / /// / / | // ||
- 3 ○ ○ . ○ ○ ○ . ○ | ○ ○ ○ . ● ||
- 4 . . // . . . // . | // ||
- 5 . . // . . / ○ ○ | / / / . // ||
- 6a / / . . / / . . | / / . . / / . . ||
- 6b . . / / . . / / | . . / / . . / / ||
- 6c / . . / / . . / | / . / / . . / / ||
- 7 . / . / . / . / | . / / . . / / . ||
- 8 . / / . / / . / | / . / / . // . . ||
- 9 ○ / . ○ / . ○ / | . ○ / . ○ . / . ||
- 10 . ○ ○ . ○ ○ . ○ | ○ . / . / / . / |
- / / . . ○ ○ ○ . | . / / . // . // . ||